

Aproximació al món del vi i del cava a Mollet del Vallès

Consol Garcia-Moreno i Marchan
Historiadora

I. INTRODUCCIÓ

Des dels temps de la romanització, la vinya ha estat un dels conreus tradicionals de la comarca del Vallès Oriental, afavorit per un clima suau i temperat. En la nostra història més recent, hom recorda que les vinyes formaven part del paisatge de Mollet fins ben avançat el segle XX, temps que els vinyars tocaven a les primeres cases del nucli urbà. També les indústries i el comerç derivades de la vinya havien format part del paisatge urbà molletà. Avui aquestes realitats ja només són presents en els records de les persones de més edat de la nostra comunitat.

Quan la plaga de la fil·loxera arrasà la vinya francesa els anys seixanta del segle XIX, la pagesia catalana aprofità l'avinentesa per ampliar espectacularment la superfície d'aquest conreu, amb l'objectiu de fer-se present en els mercats que la manca de vi francès havia deixat sense atendre. En aquesta eufòria per créixer i fer-se un lloc al sector, participaren vinyaters de comarques de gran tradició vitivinícola, com ara les del sud de Barcelona o el Priorat, però també el Vallès, encara que de forma més discreta que les anteriors.

Els agricultors de Mollet tingueren una participació prou significativa en aquest procés expansiu de la vinya que es donà l'últim terç del segle XIX. Entre 1865 i finals de la dècada de 1880, l'extensió de vinya a la comarca del Vallès Oriental va passar de 5.200 ha a 8.200 ha, és a dir, va experimentar un creixement de més del 50% (Planas, 2003). I concretament a Mollet, l'any 1880 es registraven un total de 425 ha de vinya, el que corresponia aproximadament al 40% del seu terme municipal. Amb una producció de 6.740 hl, Mollet era el

tercer municipi productor de vi de la comarca, després de Caldes de Montbui (7.000 hl) i la Roca (6.800 hl). Però aquests eren municipis amb un terme i una extensió de vinya molt superiors, de manera que l'especialització vitícola de Mollet era més rellevant.

El mateix autor afirma que, pels mateixos anys, la societat agrària catalana en general, i la vallesana en particular, es va comportar especialment dinàmica, actitud que propicià iniciatives que van donar com a resultat "una mobilització agrària sense precedents, i –continua afirmant– la classe propietària va participar intensament en aquesta mobilització".

Tot aquest dinamisme que protagonitza la societat agrària catalana es fa prou evident en el sector vitivinícola, com ho demostren, entre altres, les dades que hem apuntat més amunt per al cas de Mollet. En ell s'implicaren propietaris i cultivadors (masovers, rabassaires, etc), si bé la classe propietària tingué un protagonisme molt destacat.

Tot un seguit de circumstàncies, el que es coneix com "la crisi finisecular", va portar a aquests propietaris a adoptar aquesta actitud: anys de migrades collites, o de preus ruïnosos, en els quals tingueren molt a veure la invasió del mercat nacional per productes agrícoles d'importació, fets que originaren una progressiva davallada de les rendes agrícoles; la perspectiva d'ocupar els mercats vinícoles que els francesos no podien atendre per la mort de les seves vinyes, es veié frustrada quan arribà la plaga als nostres vinyars, pocs anys després de la desfeta gala; la carregosa despesa de la replantació de la vinya morta per l'insecte, amb peu americà, fou un altre element desestabilitzador de l'economia agrària; els episodis periòdics de preus molt baixos del vi; l'evident i progressiva pèrdua de lideratge social de la classe propietària; els brots revolucionaris de la pagesia; la trencadissa social que va suposar el procés de discussió de la reforma agrària, i concretament de la Llei de Contractes de Conreus al Parlament de Catalunya, ja en l'època de la Segona República, etc., són algunes de les circumstàncies que configuraren aquells moments crítics. "Durant la crisi –continua afirmant Planas–, aquests propietaris van intentar convertir-se en els interpretes dels interessos agraris (entesos com un tot) davant dels poders públics i liderar la mobilització social."

Quins instruments van fer servir per capejar els mals temps i intentar ser líders del redreçament de l'economia agrària? Fonamentalment una ampla i variada xarxa associativa, que anaren creant a mesura que la problemàtica social i econòmica ho feu necessari. Amb aquesta

eina “van encapçalar la lluita contra la fil·loxera, la demanda de protecció aranzelària, la rebaixa de les contribucions rústiques o la defensa dels productes agraris enfront dels industrials, per exemple en els alcohols.” (Planas, 2003). Una xarxa associativa multiforme, que es renovava o reajustava quan ho requerien les necessitats creades per aquelles circumstàncies desfavorables enumerades, molt sovint econòmiques, encara que també polítiques i socials.

Però dins aquesta diversitat d'associacions (sindicats, cooperatives locals, cambres agràries, federacions, i altres modalitats) hi havia un *pal de paller* que, de forma més o menys manifesta, donava unitat a tot aquest moviment, en un intent de no perdre el lideratge que durant molts anys havien monopolitzat els propietaris. Aquest *pal de paller* fou l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre –l'IACSI–, l'associació de la patronal agrària per antonomàsia. A banda dels seus objectius econòmics, importants, i amb autèntica voluntat de lideratge, propugnaren una sociabilitat interclassista, amb la finalitat de pal·liar les estridències dels enfrontaments amb la pagesia no propietària, quan foren prou conscients que no podrien evitar-los.

Mentre els propietaris cuitaven per ser líders inqüestionables de les reivindicacions del món rural, molts treballadors de les terres que pertanyien a aquells vivien amb pregones estretores econòmiques, que amb freqüència es convertien en inquietants incerteses sobre el futur d'ells i de la seva família. L'empitjorament progressiu de les seves condicions de vida conduí a una situació de descontentament i àdhuc d'impotència, situant-los al límit de la revolta, que esclatà en els anys trenta del segle XX i fou un dels ingredients principals del còctel explosiu que conduiria a la Guerra Civil.

Aquest treball vol posar de manifest que, en el mig segle anterior a la Guerra Civil, el col·lectiu agrari de Mollet no restà al marge de la dinàmica apuntada. Tenim constància de com participaren en la mobilització abans esmentada el grup de propietaris de finques rústiques molletanes, alguns amb patrimonis de dimensions respectables; molts d'ells dedicaven una part important de les terres que conreaven a la viticultura, prioritzant-la sovint a altres cultius. També els impulsors i propietaris d'indústries o del comerç derivades de l'agricultura es mostraren especialment dinàmics; serà bo recordar alguns exemples. Hi hagué també líders de la pagesia, que defensaren els interessos dels treballadors de la terra no propietaris al nostre poble, enquadrats en associacions que impulsaren, per exemple, les reivindicacions dels rabassaires.

Berenar a la vinya als anys cinquanta. D'esquerra a dreta: Roser Castells, Teresa Escura, Joan Castells i Maria Castells, a la vinya (Fotografia cedida per la família Castells Escura).

Acabada la guerra, el sector vitivinícola fou víctima de l'impacte negatiu de la política autàrquica dels primers anys del franquisme, descoratjant a viticultors i vinaters. Aquesta circumstància allunyà aquesta activitat econòmica del nostre terme de mica en mica, fins a la seva total desaparició ja en l'últim terç del segle XX. Després de l'expropiació de Gallecs i tancades les caves Gomà, l'activitat vitivinícola molletana només era un record.

II. DE L'ARRIBADA DE LA FIL·LOXERA A LA GUERRA CIVIL. LA MOBILITZACIÓ AGRÀRIA A MOLLET

Durant els 50 anys aproximadament que abasta el període de què estem parlant, al sector vitivinícola de Mollet trobem molts del trets als qual hem al·ludit en començar aquest escrit.

Ens fixarem en concret en la mobilització de les classes agràries i en el protagonisme d'alguns homes dels quals en tenim referències força precises. Foren motius fonamentalment econòmics el que els portaren a adoptar una actitud de fort compromís. Centrant-nos en el sector vitícola –que és el nostre tema–, aquest conreu tenia un pes important en el conjunt dels seus béns i les seves rendes, tant si es tractava de

propietaris de la terra com de pagesos que les cultivaven, que també n'hi hagué. Uns i altres consagraren molts esforços a la recerca de formes més racionals d'explotació de la terra, tot contemplant la necessitat ineludible d'innovar, de mecanitzar les tasques agrícoles, d'associar-se per defensar els seus interessos, d'extreure els màxim beneficis de la feina i les atencions esmerçades. Si els menys afavorits, masovers, parcers, etc, es dedicaren a la lluita per conquerir millors condicions de vida per als treballadors de la terra, els propietaris ho feren per recuperar les quotes de lideratge i els nivells de rendiment econòmic de temps passats.

Alguns d'aquest homes be mereixen ser recordats, com a mostra del que afirmem.

Fèlix Ferran i Coll; Jaume Fonolleda i Ferran, Vicenç Fonolleda i Borrell, Jaume Fonolleda i Aspert, Frederic Ros..., noms que destaquen entre els propietaris d'importants patrimonis rústics.

Pere Castells Güells; Joan Sans i Mainou i el seu fill Josep Sans i Rossell; Joan Moretó..., que bastiren indústries i establiments comercials derivats de la producció agrícola.

Joan Tura i Pedragosa i els seu fill Feliu Tura i Valdeoriola foren, així mateix, destacats líders de la pagesia molletana.

Aquests molletans presenten destacats trets comuns:

- La seva notable presència en el món associatiu, molt sovint acomplint tasques directives. Aquesta participació l'entenien com una eina per defensar els seus interessos econòmics i els del grup al què es sentien vinculats.
- La militància política, que entenien necessària en la defensa d'aquells interessos econòmics.
- El lideratge local, que es concretava en una presència destacada en la vida política, social i cultural del poble.
- En general, eren emprenedors, sobretot en l'aspecte de la innovació tecnològica i científica aplicada als cultius i a la gestió de les seves hisendes, cercant-ne millor rendibilitat.
- Vivien al poble, prop de les seves propietats; declaraven estimar-lo i treballar per la prosperitat de la comunitat.

Entre els propietaris anteriorment citats, la nissaga dels Fonolleda la trobem molt present en aquest desvetllament de la classe agrària.

Cal parlar en primer lloc de Vicenç Plantada i Fonolleda (1839-1913), del qual coneixem la seva biografia gràcies a l'estudi realitzat per F. Pérez i Gómez. Plantada era per sobre de tot un pedagog d'infants i també de masses socials, i un científic, que volgué aplicar els avenços de la tecnologia a dinamitzar l'agricultura. Provenia de dues famílies benestants, els Plantada i els Fonolleda, realitat que li proporcionà una molt respectable formació humana i científica. S'inicià en la vida política formant part del consistori molletà l'any 1868, integrat en el grup conservador, candidatura que fou superada en vots per la progressista, que resultà ser la guanyadora. Cap els anys vuitanta es vinculà als cercles catalanistes barcelonins, i l'any 1896 fundà el Centre Català de Mollet (que fou el primer de la comarca), adherit a la Unió Catalanista, del qual fou el president fins a la seva extinció l'any 1907. Aquesta entitat dinamitzà la vida econòmica, política, social i cultural del Mollet d'aquells anys de canvi de segle. Apòstol de la mecanització de les tasques agrícoles, del respecte per la natura, lluitador pel progrés que condueix a la millora de les condicions de vida, no sempre fou comprés pels seus conciutadans, però la llavor que ell sembrà no fou estèril; la seva prèdica aviat donà fruits. En la seva biografia, Ferran Pérez afirma:

Era, doncs, una època de canvis i Mollet, tot i les suspicàcies d'alguns sectors de la població, no va quedar-ne al marge.

Els agricultors i propietaris locals van participar molt activament als congressos i exposicions agrícoles de l'època. Tenim constància de la presència de Vicenç Fonolleda i Frederic Ros al Congrès Vitícola de Sant Sadurn d'Anoia, celebrat al maig de 1898. Així mateix, pel juny de 1898, els germans Plantada, els germans Moretó i l'Agrupació Catalanista exposaren amb èxit diversos productes, llibres i màquines a la Fira Concurs Agrícola de Barcelona. I a l'Exposició Universal de París de 1900, l'Agrupació Catalanista de Mollet també obtingué dues medalles de plata. És curiós anotar que la instal·lació agrícola de l'agrupació Catalanista a la capital francesa va ser sol·licitada pel ministre espanyol per figurar al museu exposició que es feia a Madrid. L'entitat molletana també va participar amb una instal·lació en l'Exposició de patates que es celebrà a Barcelona el 1901 i va ser representada per Joan Sans i Mainou.¹

Tingué una intensa i notable participació en esdeveniments catalanistes arreu de Catalunya (I Congrès Catalanista, l'any 1880, organitzat per Valentí Almirall; també en la I Assemblea de la Unió Catalanista, celebrada a Manresa, en la que s'elaboraren les anomenades Bases de Manresa, com a representant al Baix Vallès; fou un orador sol·licitat

en molts fòrums que elogiaren la seva oratòria, etc.). La flama del catalanisme polític, que arribà a Mollet de la mà de Plantada, cremarà fins a les acaballes dels anys trenta del segle XX; en la seva opció conservadora, serà patrimoni dels propietaris molletans.

Fèlix Ferran i Coll, (Mollet, 1814-1895).

Hom ha afirmat que "les vinyes i el vi foren la constant preocupació d'en Ferran". Aquesta constant preocupació es manifestà en la lluita contra l'oïdium, les pedregades, la fil·loxera... Fou l'introduïdor del peu americà a les vinyes del Vallès. El seu prestigi fou molt notable, al Vallès, arreu de Catalunya, i fins i tot a les altes esferes polítiques a Madrid. Inquiet i creatiu, participà en les exposicions universals de París de 1867 (Medalla d'argent) i de Barcelona de 1888 (Premi extraordinari del Ministeri de Foment).

La seva presència en el camp associatiu fou notable:

Soci de l'IACSI des de 1856; formà part de la Comissió Científica i de Foment que assessorava la Junta d'aquesta entitat.

Soci també de l'Associació de Propietaris Rurals del Partit Judicial del Vallès (APRPJV), de la què fou president entre 1876-78.

Fundador i vocal del primer consell directiu de la Lliga de Contribuents de Barcelona (1882);

Vocal de la Comissió provincial de defensa contra la fil·loxera (1887) designat pel Ministeri de Foment; sembla que alguna temporada la passà a Madrid fent tasques d'assessorament en aquest mateix ministeri.

Molt important fou la seva tasca divulgativa i didàctica, realitzada en conferències i escrits (per exemple, al Calendari del pagès).

Fou alcalde de Mollet en dues ocasions: 1855-57 i 1859-61.

Tot el seu patrimoni l'heretà el seu nebot, Jaume Fonolleda i Ferran (1847? -1906).

Aquest fou un dels principals viticultors de la localitat; les 22 ha de la propietat de Can Fonolleda eren gairebé totes plantades de vinya. Dirigia personalment les seves explotacions i hi aplicava els darrers avenços tècnics. Juntament amb els alcaldes Frederic Ros i Vicenç Pujol, i el propietari Joan Sans i Mainou comprà canons per lluitar contra les destrosses de les pedregades.

S'implicà intensament en la vida associativa molletana. La seva participació política transcendeix de l'àmbit local, i el trobem com a

signant del manifest lliurat a la reina regent M. Cristina, quan aquesta va visitar Catalunya, l'any 1888, en el què se li demanava un canvi d'actitud del govern central respecte al fet català.

Vicenç Fonolleda i Borrell, nascut l'any 1871.

"Era una de les figures senyeres del Mollet antic, personalitat molt preparada culturalment i amb un gran esperit de servei", s'assegurava d'ell. En una crònica de Vicenç Plantada a la Renaixença se'l cita dient que és un "músic" molletà. Va viure sempre a Mollet, tenint cura de la seva hisenda.

Soci de l'IACSI des de 1918, i de l'Associació de Propietaris Rurals del Partit Judicial del Vallès (APRPJV).

També ho fou de la Cambra Agrícola Oficial del Vallès (CAOV), i assistí en qualitat de delegat de la mateixa als congressos de la Federació Agrícola Catalano-Balear (FACB).

Jaume Fonolleda i Aspert (1927-1984), net de l'anterior, era pèrit agrònom, i exercí la professió primer a Orense i després a Girona. En qualitat d'expert agrònom el trobem col·laborant en la revista *Resumen de Agricultura*, que s'editava a Sant Sadurní d'Anoia.

Fou militant d'Esquerra Democràtica de Catalunya, el partit polític fundat l'any 1975 per Ramon Trias Fargas, que en 1978 es fusionà amb Convergència Democràtica de Catalunya. Com a convergent, fou diputat en la primera legislatura del Parlament de Catalunya i Secretari General del Departament d'Agricultura en el primer govern de la Generalitat, moments que calgué fer la tasca de reconstruir l'edifici del govern democràtic autonòmic, reclamant competències al govern central.

Fou també soci de la patronal de propietaris. Aquelles vinyes de la seva propietat que havien plantat i cuidat els seus antecessors ja no tenien futur. El juliol de 1970 s'aprova un decret sobre Actuaciones Urbanísticas Urgentes en Madrid i Barcelona (ACTUR), i el 26 de novembre del mateix any es delimita l'ACTUR Riera de Caldes que posteriorment es dirà de Santa Maria de Gallecs, de 1500 ha. de superfície. Totes les terres i la masia de can Fonolleda es trobaven dins aquesta àrea d'actuació i foren expropiades, com la resta, davant la impotència de propietaris i pagesos. Només els hi quedaran les propietats situades dins el terme urbà de Mollet. Paralitzat aquell projecte a finals dels anys setanta, les seves propietats caigueren en l'abandó més pregon: la masia esdevingué residència de membres del moviment Okupa, i poc temps després fou enderrocada. En

l'actualitat les terres són propietat de l'Institut Català del Sòl, i conreades pels pagesos molletans germans Pedragosa de Can Flaquer, dels poquíssims supervivents d'aquell cop mortal a la pagesia del nostre terme; però és un gest sense futur. Algunes pedres, caigudes a terra i oblidades, són els testimoni *in situ* de la casa pairal.

Tots ells militaren en la dreta política. Cap a final del s. XIX, els posicionaments polítics d'aquests propietaris agraris coincidirán amb els del regionalisme polític emergent, i la militància en la Lliga Regionalista es generalitzà entre el col·lectiu arreu de Catalunya, fet que també es donà a Mollet. Després del parèntesi del franquisme, Jaume Fonolleda i Aspert també milità en les files d'un partit catalanista i de dretes, nou de trinca: Convergència Democràtica de Catalunya.

Un altre gran terratinent molletà que fou un membre molt actiu de gran part de les associacions agràries del seu temps és Frederic Ros Sallent, de Can Mulà de Gallecs. El trobem com impulsor de moltes d'elles i formant part de les juntes directives de l'IACSI, APRPJV, CAO.V.

Fou el fundador i primer president del Sindicat Agrícola de Mollet (1907) i impulsor de la Unió de Vinyaters de Catalunya arreu de la comarca.

Com alcalde de Mollet entre 1906 i 1909, engegà un programa molt ambiciós de millores al municipi. Fou també l'ànima d'un projecte cultural transcendent en la vida social i lúdica de Mollet: l'Ateneu.

Gran apòstol de la modernització i mecanització de les tasques agrícoles, les aplicà en les explotacions de la seva propietat, i acabà invertint les seves rendes agràries en la indústria tèxtil, impulsant una instal·lació fabril sedera força emblemàtica en la trajectòria industrial de Mollet, la que era coneguda com Can Mulà.

També milità a la Lliga Regionalista.

L'activitat industrial i comercial derivada de l'agricultura també tingué presència a Mollet, i algunes iniciatives foren realment reeixides:

Un bon exemple és el de la farinera Moretó, una indústria centenària que encara avui és líder del sector. Joan Moretó i Riera n'és el membre de la nissaga que més presència política tingué en el poble.

El trobem com a vocal de la primera junta directiva del Sindicat Agrícola, Industrial i Comercial del Vallès, i membre d'una junta consultiva creada per l'entitat.

Militant de la dreta catalanista, fou alcalde de Mollet entre 1918 i 1920.

Edifici de "la fassina", la fàbrica de destil·lats del carrer Berenguer III de Mollet
(Fotografia cedida per la família Castells Lluçh).

Dins del ram del vi, una empresa prou important a Mollet fou l'Anís Castells. "La fassina", con se la coneixia al poble, estava situada al carrer Berenguer III, cantonada amb l'actual Av. de la Llibertat, prop del recordat "pont de la Mandra". A les acaballes del segle XIX arribaren a Mollet el matrimoni format per Pau Renom i Vallonesta i Isabel Bea Colomer, que iniciaren un negoci de destil·lats al carrer de la Pau. Mort l'hereu als 37 anys i sense descendència, es feren càrrec de les destil·leries la filla Agnès, casada el 4 de juliol de 1896 amb un treballador de l'empresa, procedent de Palau-Solità. I fou el gendre del fundador, Pere Castells i Güells, qui donà un gran impuls a l'empresa, arribant a fer-se un lloc en els mercats internacionals; fins i tot obtingué per als seus productes diversos premis i guardons en certàmens i exposicions d'àmbit nacional i internacional als que acudí. Cap a mitjans dels anys vint del segle passat obriren una sucursal al carrer de Sans, 138, de Barcelona, que regentarà el segon dels seus fills, Josep Castells Renom.

Pere Castells i Güells serà un altre molletà que formarà part, en qualitat de vocal, de la primera junta directiva del Sindicat Agrícola, Industrial i Comercial del Vallès; la seva participació en la política local el portarà a formar part del consistori com a regidor abans de 1931.

La família Castells Renom fou de tarannà liberal; tingué 4 fills, el més gran de tots, Joan Castells Renom, fou un membre molt actiu i significat de l'esquerra catalanista durant les dècades dels anys vint i trenta del segle passat; formà part del consistori molletà en la primera legislatura republicana (Segon tinent d'Alcalde i Regidor d'Ensenyament), constituït el dia 16 d'abril de 1931, per la candidatura del Centre Catalanista Republicà, i més tard sembla que tingué algun càrrec a la Generalitat.

Pere Castells i Güells lliurant un trofeu en una competició esportiva molletana
(Fotografia cedida per la família Castells Lluch).

L'empresa es feu present en tot tipus d'activitats esportives locals, sufragant els trofeus i premis de les més diverses competicions, i també estigueren molt presents en l'activitat realitzada per entitats de tipus cultural.

L'evident inclinació per les idees liberals de la família, i la militància en les files de l'esquerra de l'hereu, ferí de mort l'empresa amb la desfeta de 1939. El primogènit s'exilià a Mèxic i allà regentà una indústria de destil·lats, "Ron Mogambo". La sucursal de Sans desaparegué unes dècades més tard.

Sucursal d'Anís Castells al carrer de Sants de Barcelona
(Fotografia cedida per la família Castells Lluch).

L'altra empresa, bastida amb productes agrícoles a Mollet abans de l'any 1939, fou la de la família Sans, els quals, en instal·lar-se a Mollet procedents de Parets, a més de tenir cura de les terres de la seva propietat obriren un magatzem de venda de productes agrícoles primer, i més tard es passarem al ram vitivinícola, iniciant un negoci d'elaboració de vi escumós, les Caves Vilarrosal.

Els Sans s'integraren aviat a la vida social de Mollet, dins el col·lectiu de propietaris emprenedors: a Joan Sans i Mainou (1867-1936), en la seva infantesa alumne de Vicenç Plantada, el trobem participant en l'Exposició de patates a Barcelona, com ja hem afirmat; i també en l'exhibició de canons *privaferpedra*, davant la seu de l'Agrupació Catalanista de Mollet, presentant-ne un de la seva propietat, l'agost de 1901, durant la festa major. Fou el delegat a Mollet de la Unió de Vinyaters de Catalunya, i primer president de la Societat Ateneu.

El seu fill, Josep Sans i Rossell fou el rostre de la dreta molletana i també la seva veu durant gairebé dues dècades; es feu sentir en les pàgines d'un butlletí de l'agrupació, *Nostre Ideal*, que es publicà des de 1921 fins a 1935, del qual fou el director força anys.

Fou regidor del consistori molletà de l'1 de febrer de 1934 al 17 de febrer de 1936.

Quan l'any 1934 els enfrontament entre propietaris i pagesos s'aguditzen, com a conseqüència de l'aprovació de la Llei de Contractes de Conreu, Josep Sans i Rossell és vocal de la Junta de govern de l'IACSI, i amb aquesta responsabilitat li tocà viure l'anomenada "isidrada"², i els fets del 6 d'octubre.

Josep Sans sembla fou l'impulsor i motor de la reconversió del negoci familiar en empresa vitivinícola, l'any 1935. (D'aquesta experiència se'n parla en un altre treball).

Figures destacades del compromís i la mobilització de la pagesia no propietària són dos membres de la família Tura:

Joan Tura i Pedragosa (Sant Feliu de Codines, 1865-Mollet 1930) era masover i afí a la Lliga Regionalista.

La seva militància en l'associacionisme agrari la feu en el Sindicat Agrícola de Mollet (fou president l'any 1912) i fou un dels fundadors de la Cambra Agrícola Oficial del Vallès, així com membre de la seva primera junta directiva.

Joan Tura i Pedragosa en una de les seves vinyes
(Fotografia cedida per la família Planelles Aran).

Va donar suport a la implantació a Mollet de la Unió de Vinyaters de Catalunya l'any 1912.

A més de ser alcalde de Mollet (1914-15), fou president la Societat de Socors Mutus de Sant Vicenç i vicepresident de la Caixa d'Estalvis i Previsió de Mollet.

Feliu Tura Valdeoriola (1888-1956) de cal Pinyonaire de Mollet i fill de l'anterior, fou un destacat membre de la Unió de Rabassaires.

La Unió de Rabassaires i Altres Conreadors del Camp (UR) va néixer el mes de juliol de 1922 amb l'objectiu fonamental i gairebé únic de fer realitat l'accés del pagès a la propietat de la terra. Els canvis que en el camp català s'esdevingueren abans d'aquestes dates demanaven una revisió urgent dels contractes de rabassaires i parcers, actualització que no arribava mai a abordar-se des de les instàncies legislatives. A començament dels anys trenta es desfermà la violència en el camp

català, gairebé equiparable a la que es donava en els nuclis industrials de la ciutat.

La Unió de Rabassaires, tot i estar molt relacionada amb dirigents de l'esquerra catalanista, com ara Lluís Companys, no es subordinà mai a cap força política ni sindical. Des de la seva fundació captà un gran nombre de socis, i protagonitzà forts enfrontaments amb els propietaris, majoritàriament enquadrats en l'IACSI. En els moments àlgids d'aquest enfrontament, en Feliu Tura presidia l'alcaldia de Mollet.

Havia militat alguns anys a Estat Català i el seu compromís en la lluita per la llibertat i la democràcia el feren protagonista de primera fila en la dècada dels anys trenta, esdevenint un líder indiscutible de l'esquerra política local, amb implicacions en altres esferes superiors.

Fou promotor de la diversificació i reconversió de la renda agrària en agropecuària i tingué un paper molt important en la implantació del Gremi de Vaquers a Mollet i a la Comarca, pels anys en que el cultiu de la vinya ja estava en retrocés.

La família Tura a la vinya a començament del segle XX
(Fotografia cedida per la família Planelles Aran).

DESPRÉS DE 1939

Acabada la Guerra Civil, el règim franquista optà per implantar una economia autàrquica, la qual cercava com a principal objectiu l'autosuficiència a escala estatal. Com es sabut, el resultat d'aquesta política autàrquica fou una profunda depressió econòmica, que es manifestà en un col·lapse total del comerç exterior, una notable baixada dels nivells de producció i consum i pel brutal retrocés en la capacitat adquisitiva i el nivell de vida de la població.

Haurien de passar gairebé 20 anys abans que es recuperessin els nivells assolits l'any 1935.

L'agricultura i la classe agrícola resultaren fortament afectades per aquesta situació. Una dada significativa pel que respecta al nostre tema: Les crisis periòdiques del preu del vi i les dificultats per vendre'l feren baixar l'extensió del cultiu de la vinya a Mollet. Si l'any 1888, el 40% dels seu terme municipal era vinya, com ja hem dit, aquestes crisis havien anat minvant les extensions del cultiu; l'any 1939 només era del 4,2%, i després d'aquesta data, de mica en mica els ceps s'arrencaven i els vinyars no es replantaven.

Amb aquesta perspectiva, i amb l'impacte de la guerra civil i el seu cost material i humà com a rerefons, s'instal·là a Mollet, a començament dels anys 40, en plena autarquia, una empresa de producció de vins escumosos, que s'anomenà Xampany Gomà. L'impulsor, Ramon Gomà i Padullés no era del poble, ni tan sols de la comarca (sembla que trià Mollet després de fracassar el seu intent d'establir-se a Sant Sadurní d'Anoia), i no visqué mai al municipi, tot i haver-se construït una residència a sobre la instal·lació de les caves, al carrer Jaume I. (La trajectòria d'aquest projecte empresarial s'exposa en un altre article).

Els ben proveïts cellers de les grans masies del nostre terme, de can Fonolleda, can Lledó, can Mulà, can Besora..., plens de vi elaborat amb la part de la collita que corresponia al propietari de les vinyes que els rabassaires cultivaven (1 part per cada 2 o 3, i 2 de cada 5, segons els contractes i les èpoques) anaren desapareixent amb el pas dels anys.

Però els vinyataires molletans no havien estat només els grans propietaris, juntament amb els rabassaires que conreaven extensions mitjanes de vinya d'aquells propietaris. També altres molletans havien tingut una vinya amb el fruit de la qual elaboraven el vi de consum de

la família. Aquests hàbits d'elaboració de vi per al consum familiar, de fort arrelament en les comunitats rurals com era la de Mollet fins fa pocs anys, sumada a la producció dels grans i mitjans productors, donava feina a altres professionals que també vivien del món de la vinya i de la dinàmica econòmica que hi generava: en són un exemple el boter de cal Medir, ubicat entre les avingudes de Burgos i de la Llibertat fins no fa gaires anys, i l'Agustí Torrents Torruella, a cal Boter de la plaça del Mercadal fins als anys 30 i després al Jaume I, cantonada rambla Nova. Ells subministraren als pagesos bocois, portadores i botes fins la segona meitat del segle XX, formant part també del paisatge urbà de Mollet fins aleshores.

La nostàlgia per aquells ceps, per les arrenclerades plantacions que tocaven a llurs cases; el record dels cellers i caves en els quals havien treballat, és sovint tema de conversa entre els molletans més veterans. De vegades també trobem aquests sentiments en cartes i fins i tot en escrits d'algun lletraferit; són testimonis que venen a recordar-nos aquell passat vitivinícola notable del nostre poble. A tall d'exemple, escoltem aquest lament per un temps que no tornarà:

*Ja no queden al meu poble
ni més vinyes , ni raïms,
ja no tenen més els pobres
ni sarments ni més gotims.
(...)*

*Jo voldria que al meu poble
hi hagués camps i molt de blat,
que existís la vinya noble
fent bon vi de qualitat.*

Són paraules de Joan Ambrós, un molletà que enyorà el seu poble des de la seva marxa a l'exili, el febrer de 1939, fins a la seva mort, l'any 1992. En un altre text seu recorda un paratge molletà, els Pinetons, i la bella panoràmica que oferia aquell mirador privilegiat del nostre terme; les seves paraules rememoren com la vinya era present en aquell indret i en bona part dels camps de Gallecs, que des d'allà es divisaven:

...

Allà a prop neix un raig d'aigua fresca
on xarrupen l'ocell i l'infant,
i sadolla al pagès que hi tragueja
reposant de la vinya i pensant
que al darrera d'aquelles muntanyes
el mar nostre s'uneix amb el cel,
transportant de llevant les onades
la sentor de canyella i de mel.

Bibliografia

- CORBALÁN, J. i LARDÍN, A. (2000). *Josep Fortuny i Torrents. Una biografia política*. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 5. 187 p. Mollet del Vallès.
- MACIÀ, M. (1992). *El personal polític de l'Ajuntament de Mollet del Vallès de 1930 a 1942*. Notes, 6: 33-44. Mollet del Vallès.
- PÉREZ, F. (1997). *Obres completes de Vicenç Plantada*. 2 volums. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 1-2. 501 p. Mollet del Vallès.
- PLANAS, J. (2003). *Cooperativisme i associacionisme agrari a Catalunya: Els propietaris rurals i l'organització dels interessos agraris al primer terç del segle XX*. Tesi Doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona 330 p. Bellaterra.
- SUÁREZ, M.A. (2000). *La Segona República i la Guerra Civil a Mollet del Vallès*. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 4. 369 p. Mollet del Vallès.
- TERMES, J. (1987). *De la revolució de setembre a la fi de la Guerra Civil*. Història de Catalunya, v. VI. Edicions 62. 455 p. Barcelona.

Fonts orals

Josep M. Blanc
 Josep M. Casals i Guiu.
 Elisabet Castells i Lluch
 Fermín Jaurrieta
 Joan Pedragosa i Miró
 Ramon Pedragosa i Miró
 Salvador Pedragosa i Miró
 Maria Sancho Costa
 Maria Tintó i Aguilà

Notes

1. La important obra escrita de Vicenç Plantada és una font molt important de dades d'aquesta època. PÉREZ, F. (1997). *Obres Completes de Vicenç Plantada*. Vol. 1, p. 33.
2. Els elements més intransigents de l'IACSI organitzaren una manifestació a Madrid a principis de setembre de 1934 coneguda com "la isidrada", a la qual assistiren alguns socis molletans; protestaven per l'aprovació de la Llei de Contractes de Conreu al Parlament de Catalunya. A la mateixa hi hagué forts enfrontaments, i en la reunió del Ple de l'Ajuntament de Mollet del 9 de setembre de 1934, les forces d'esquerra molletanes recriminen als membres locals de la Lliga, la seva presència en tan deplorable trobada. Els regidors de la Lliga dimiteixen en bloc, i els suplents no s'hi incorporen; segueixen l'exemple dels diputats de la Lliga al Parlament català, que també abandonaren l'hemicicle en protesta per l'aprovació de l'esmentada llei. Com es veu, les relacions entre les forces polítiques molletanes eren d'una crispació notable les vigílies del fets del 6 d'octubre de 1934.